

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Den ultimata läroboken

En textanalys av fyra läroböcker i historia

Examensarbete för KPU, kurs LKXA5A

Författare: Joakim Lindmark

Handledare: Erik Husberg

Juni 2014

Abstract:

The purpose of the study was to analyze the use of history in Swedish history schoolbooks for upper secondary school. It also tries to see if either of the books were the ultimate schoolbook. The object for the research were the industrial revolution. It was analyzed in how the authors presented the industrial revolution, how it differed, how much text were used and how the industrial revolution in Sweden were presented. It also research how well the books were adapted to LGY 11.

The material used are four different schoolbooks for upper secondary school in Sweden for the course Historia 1b. The method used were the qualitative text analysis, with the use of Magnus Hermansson Adler's theory of the good schoolbook in history.

The study shows the likeness in the different books but also the differences between them. There were some differences in how much text the different books choose to use in their presentation there were a large difference between two of the books, but also that one of the book lacked the presentation of the industrial revolution in Sweden. One of the books also chose a different path and presented the political systems from the time in depth. The study also finds that the books are well adapted to LGY 11 in different ways. It also describes how the books fit in to the good schoolbook, where none of the books by themselves fit.

Keywords: schoolbook, the industrial revolution, history, use of history, LGY11, the good schoolbook

Innehåll

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställningar	2
1.2. Material	3
1.3. Metod	4
1.4. Avgränsningar	5
1.5. Teori	5
1.6. Tidigare forskning	6
1.7. Industriella revolutionen	7
2. Resultat	9
2.1. <i>Perspektiv på historien</i>	9
2.2. <i>Epos</i>	11
2.3. <i>Alla tiders historia</i>	17
2.4. <i>Epok</i>	20
3. Analys	24
3.1. Textmängd	24
3.2. Skillnader	25
3.3. Överensstämmelse med Läroplanen GY 11	27
3.4. "Den ultimata läroboken"	28
4. Sammanfattande diskussion	30
5. Referenser	33
5.1. Källor	33
5.2. Referenser	33
6. Bilaga	34

1. Inledning

Historia är inte bara en mängd information om vad som tidigare har hänt utan det är också viktiga berättelser och kommunikation mellan en som vet och några som vill veta, detta kan ske med både öppna och dolda syften. Historia motiverar även framtiden.¹ Kunskap om vår historia är något som ska göra så att vi inte glömmer vad som tidigare hänt. Det är på grund av att vi inte skall glömma som gör att historia är viktigt, den ger oss en kunskap som vi annars hade saknat eftersom människor som kan förmedla den kunskapen inte längre är i livet. Historia är ett sätt att låta vår kunskap fortsätta att leva.² Historia gör att vi har den kunskap om vad som hänt som vi har i dag. Vi kan lära oss av mänsklighetens tidigare misstag så att vi aldrig behöver upprepa dessa och undvika att allt sker om och om igen. Historia hjälper oss att förstå den värld vi lever i och hur den kan komma att utvecklas tack vare att man kan se tillbaka på tidigare händelser.

Beroende på vilket sätt läroboksförfattarna väljer att behandla händelser i böckerna så ändras det man som lärare väljer att ta upp, författarna kanske har olika syften och vill fokusera på olika saker, trots att texten handlar om samma sak. Eftersom skolämnet historia är ett ämne där läraren med hjälp av lärobok samt styrdokument skall guida eleverna till att få en kunskap om så många historiska händelser som möjligt. Det som kan ingå i ämnet är allt som hänt någon gång i tiden som det finns historiska dokument om. Det är omöjligt för en individ att kunna varenda liten historisk händelse, det blir istället ett urval av händelser som lärs ut. Hur läroboksförfattaren och läraren väljer att presentera historia blir därför en viktig del av den historieundervisning eleverna i dagens skola får ta del av. Läraren påverkas också av läroboksförfattarens val att presentera historia eftersom boken används i lärarens undervisning. Därför är det viktigt att se hur läroboksförfattarna väljer att förmedla sin historia. Hur de väljer att presentera historia kommer att påverka alla gymnasieelever som läser historia. Alla elever som läser historia kommer nämligen någon gång i kontakt med läroboken tillsammans med läraren.

Det som jag har valt att undersöka är hur den industriella revolutionen skildras i fyra svenska läroböcker på gymnasienivå. Detta eftersom eleverna skall lära sig om förändringsprocesser, framförallt i samhället under en viss tid.³ Det skall också undersökas

¹ Peter Aronsson (2011), *Historia*. Liber. Malmö s. 8-9

² Peter Aronsson (2011), *Historia*, s. 107

³ LGY 11 www.skolverket.se 2014-05-20

huruvida de läroböcker i historia på gymnasienivå är "goda läroböcker"⁴ enligt det Magnus Hermansson Adler beskriver.⁵ Vilken av de undersökta böckerna passar bäst in på det som är "den goda läroboken", vilka passar inte in. Det skall alltså bli en undersökning för att visa vilken av böckerna som är mest lämpad utifrån den teorin. Finns det någon som är "den goda läroboken" eller inte, behövs det en kombination av böckerna för att det ska bli "den goda läroboken" tillsammans? Det centrala i undersökningen är dock hur läroboksförfattarna väljer att förmedla förändringsprocessen den industriella revolutionen, eftersom detta är viktigt för att se hur det påverkar undervisningen. Lärare anpassar sig efter boken i många fall och därför är det viktigt att se hur böckerna presenterar den industriella revolutionen. Vad författarna väljer att ha med i sina böcker påverkar det som eleverna lär sig i historia. Vad tycker helt enkelt författarna till de olika läroböcker som finns i historia i kursen Historia 1b att det är viktigt att ta upp? Eftersom de läroböcker som jag har valt är skrivna för den nya läroplanen LGY 11 är det intressant att se hur dessa skiljer sig åt i sin presentation av en specifik händelse. Den specifika händelse som har valts är en viktig förändringsprocess, den industriella revolutionen, som jag tycker är mycket intressant att undersöka. Det kan skilja sig kraftigt i innehållet och mellan de olika böckerna beroende på hur författarna väljer att presentera den industriella revolutionen. Att det skulle kunna skilja sig åt beror just på att det är en förändringsprocess som fortfarande pågår och därför kan författarna ha valt helt olika delar som de tycker är viktiga.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att se hur olika författare till fyra olika läroböcker i historia på gymnasienivå väljer att presentera den industriella revolutionen för sina läsare. Den skall också se huruvida de läroböckerna som finns passar in på "den goda läroboken" enligt Magnus Hermansson Adler.

Detta skall diskuteras utifrån dessa frågeställningar: *Hur mycket står det om den industriella revolutionen, i antal sidor och i procent? Hur skildras den industriella revolutionen i läroböckerna? Hur beskrivs den industriella revolutionen i Sverige? Vilka skillnader finns det i hur den industriella revolutionen presenteras? Hur stämmer läroböckerna överens med LGY11? Är någon av böckerna "den ultimata läroboken"?*

⁴ Se sida 6

⁵ Magnus Hermansson Adler (2009). *Historieundervisningens byggstenar*. Liber. Stockholm. s.55-56

1.2. Material

Det material som jag har valt att använda mig av är fyra relativt nya läroböcker i gymnasiekursen historia 1b för gymnasieelever. Anledningen till att jag har valt just fyra läroböcker är för att det var dessa som fanns tillgängliga för mig på biblioteket och som var skrivna för den senaste läroplanen på Gymnasiet för historia 1b. Anledningen till att jag valde just 100 poängskursen historia 1b är för att den är mer omfattande än vad 50 poängs kursen historia 1a är som endast läses av elever som går praktiska program på gymnasiet. Här nedan kommer en presentation av böckerna och vad författarna har för syfte med dem.

Perspektiv på historien 1b (2011) skriven av Hans Nyström, Lars Nyström och Örjan Nyström beskriver sig ha haft ambitionen att väva samman de olika målsättningarna som ingår i det växande historieämnet. De har valt att göra en lättillgänglig presentation av världshistorien utan att hoppa över både innehåll och sammanhang. De lägger enligt läroplanen fokus på Europa, och européernas möten med andra kulturer. Den är skriven för den nya läroplanen för gymnasiet LGY 2011 och har därför med mer om historiebruk och källkritik än vad de tidigare versionerna av boken haft.⁶

Epos 1b (2012) skriven av Robert Sandberg, Per-Arne Karlsson, Karl Molin och Ann-Sofie Ohlander och är skriven för den nya läroplanen för gymnasiet LGY 2011. Behandlar framförallt den moderna historien, 1800-1900-tal, historiebruk, historiska källor och källkritik. Författarna har också valt att genom bilderna i boken betona sambandet mellan nu och då.⁷

Epok historia 1b (2011) skriven av Sten Elm och Birgitta Thulin skriven för LGY 2011 för gymnasiet. Det är en kronologisk historiebok som tar upp både världshistoria och svensk/nordisk historia. De har en uttalad historiematerialistisk grundsyn och fokuserar på politisk historia, idéhistoria, kulturhistoria, mentalitetshistoria, socialhistoria med ett genusperspektiv och ekonomisk historia. Tyngdpunkten är lagd på förändringsprocesser och händelser under 1800- och 1900-talet fram till idag. De lägger också stor vikt vid kritisk granskning och tolkning samt historiebruk men också formandet av identiteter. Boken skall ge en historisk referensram som hjälper personen att förstå nutiden men också ge perspektiv på framtiden. Boken kompletteras också med egna kunskaper samt informationssökning och utnyttjande av historiska källor.⁸

⁶ Hans Nyström, Lars Nyström och Örjan Nyström (2011), *Perspektiv på historien 1b*. Gleerup. Malmö.

⁷ Robert Sandberg, Per-Arne Karlsson, Karl Molin och Ann-Sofie Ohlander (2012), *Epos 1b*. Liber. Stockholm.

⁸ Sten Elm och Birgitta Thulin (2011), *Epok historia 1b*. Intergraf. Malmö.

Alla tiders historia 1b (2011) skriven av Hans Almgren, Börje Bergström och Arne Löwgren, den är skriven för LGY 2011. Med boken vill författarna bidra till läsarens historiska bildning. Boken ger exempel på historisk debatt, källkritik, historiebruk, historikers olika perspektiv samt historiesyn. Största fokus ligger på den moderna historien och tiden efter andra världskriget tar upp 1/4 av bokens innehåll. Det som styr innehållet är författarnas erfarenheter i klassrummet samt den nya läroplanen för att eleverna skall få en så realistisk lärobok som möjligt enligt författarna själva.⁹

1.3. Metod

Den metod som jag har valt att använda mig av är den kvantitativa textanalysen. Jag vill veta hur mycket och vad som beskrivs för att kunna göra en jämförelse mellan böckerna.¹⁰ Detta gör att det passar bra med just denna metod i mitt arbete. Detta är viktigt eftersom läroböckerna i historia måste behandla en stor mängd information på ett begränsat utrymme, då är den kvantitativa textanalysen bra för att se hur mycket utrymme som ges till en specifik händelse som författarna väljer att ta upp.

Även om det i huvudsak kommer att vara en kvantitativ textanalys kommer den ha en del kvalitativa inslag för att kunna besvara några av frågeställningarna som valts. Det kvantitativa inslag i min metod som jag kommer att använda mig av är för att se hur mycket det står i respektive bok, för att sedan redogöra för detta i min analys. Detta kommer jag att göra för att se hur mycket författarna av böckerna valt att skriva om det området jag vill undersöka.¹¹ Detta är intressant att veta för det hjälper oss att se hur stor vikt respektive läroboksförfattare väljer att lägga på de olika händelser som inträffar under undersökningsperioden. Det visar sig klart och tydligt när det gäller antal sidor hur viktigt författarna tyckte att det var att ta upp specifika händelser, i detta fall hur viktig den industriella revolutionen ansågs vara. De kvalitativa inslagen i denna undersökning kommer att visa på vilka skillnader som finns i den text som böckerna väljer att presentera om den industriella revolutionen. Den ska jag använda mig av för att se hur böckerna passar in på både läroplanen och "den goda läroboken". Det krävs en mer kvalitativ metod för att undersöka detta.

⁹ Hans Almgren, Börje Bergström och Arne Löwgren (2011), *Alla tiders historia 1b*. Gleerup. Malmö.

¹⁰ Peter Esaiasson, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud (2007), *Metodpraktikan*, Norstedts Juridik AB, Vällingby. s. 223

¹¹ Simon Lindgren (2013) "Textanalys", i *Många möjliga metoder*, ed., Katrine Fangen och Ann-Mari Sellerberg, Lund. S. 273

Det som kan vara ett problem med detta metodval är framförallt den mänskliga faktorn. Hur man väljer att läsa böckerna och att man kan göra fel, detta har jag hela tiden haft i åtanke för att det inte skulle inträffa. Det blir till stor del en tolkningsfråga när man använder sig av en kvalitativ metod vilket kan vara både en fördel och en nackdel. Men jag har valt en frågeställning som gör att dessa problem inte skall vara något som inträffar under tiden jag skriver arbetet. Det är viktigt att ha en bra frågeställning för att inte problem skall uppstå.

1.4. Avgränsningar

Under min undersökning har jag valt att begränsa mig till fyra läroböcker. De läroböcker jag har valt är på gymnasialnivå. Detta har jag gjort eftersom de läroböcker som finns tillgängliga för lägre åldrar går igenom händelserna extremt kortfattat för att ge eleverna en överblick. Läroböckerna på gymnasiet går däremot djupare in i de olika händelser vilket gör att detta blir en bättre undersökning. En annan avgränsning som har gjort är att jag har valt att undersöka hur den industriella revolutionen beskrivs i läroböckerna. Den industriella revolutionen var en tid då mycket hände, den innebar folkförflyttning, ny teknik och nya politiska system växte fram. Det är därför extra intressant att se hur författarna till svenska läroböcker i historia väljer att presentera den för de elever som läser historia på gymnasiet i Sverige.

1.5. Teori

Min teori under detta examensarbete handlar om "den goda läroboken" som Magnus Hermansson Adler tar upp i sin bok *Historieundervisningens byggstenar*. Där lägger han fram argument för hur "den goda läroboken" i historia skall se ut. Den ska hjälpa eleverna reproducera, producera och utveckla sin kunskap aktivt. Eleverna ska med hjälp av boken få en möjlighet att undersöka, diskutera och ta ställning till viktiga historiska frågeställningar. Detta skall göras med text tillsammans med källkritiska övningar samt frågor, Magnus Hermansson Adler tar upp två typer av frågor, den första typen är frågor som leder in i texten och den andra är frågor som leder ut från texten. Frågor som leder in i texten är faktafrågor och kopieringsfrågor. Frågor som leder ut från texten är inferensfrågor och erfarenhetsfrågor. Tyngdpunkten bör ligga på frågorna som leder ut från texten och inte på de som leder in i texten. Detta eftersom det är en viktig hjälp för elevernas problemlösning. Jag vill se hur de läroböcker i historia som finns tillgängliga i dag passar in på "den goda läroboken". Är böckerna uppbyggda på det sättet som ger eleverna möjlighet att reproducera, producera och

utveckla sin kunskap med hjälp av boken. Är det inbakat källkritik i samband med texten och är frågorna uppdelade i de två typer som Hermansson Adler tar upp, frågor som går in i texten och frågor som går ut ur texten.¹² Jag har valt denna teori eftersom det är en modern syn på hur "den goda läroboken" i historia skall se ut.

1.6. Tidigare forskning

Magnus Hermansson Adler har skrivit boken *Historieundervisningens byggstenar*. Det är en grundläggande bok i ämnesdidaktik för historielärare. Där han ger exempel på hur eleven tillsammans med läraren kan lära sig historia på ett spännande, kreativt och kritiskt sätt. Dessa exempel är grundade på tydlig didaktisk teori. Han tar upp läroboken som ett styrmedel och att den är viktig eftersom det är den enda litteraturen som alla människor måste läsa någon gång under sin skolgång. Många lärare som inte får chansen att utveckla sina elevaktiva arbetsmetoder kan bli helt beroende av läroboken. Detta gör att det finns behov av bra läroböcker för att hjälpa till i historieundervisningen. I denna bok går han också igenom hur han tycker att den goda lärboken skall se ut.¹³

Niklas Ammert har skrivit *Det osamtidas samtidighet* som tar upp historiemedvetande som funnits i historieläroböcker under 100 år. Där går han igenom hur förändringen av historiemedvetandet har skett under den perioden han valt att undersöka. Det har gått från att vara berättelser i historieböckerna till en mer faktabaserad text. Berättelserna var i kronologisk ordning, i dag är det inte likadant eftersom man inte använder sig av berättelserna på samma sätt som man tidigare gjort i svensk historieundervisning. Den handlar framförallt om elevernas förutsättningar att utveckla sitt historiemedvetande. Detta analyseras med hjälp av begreppen berättelse, multikronologi, historiebruk, genetiska och genealogiska perspektiv, identitet, värden och progression.¹⁴

Ingmarie Danielsson Malmros går igenom historiebruket angående svensk historia i svenska historieläroböcker i sin *Det var en gång ett land... Berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar*. Där kommer hon fram till att i läroböckerna beskrivs Sverige som något av det bästa som finns. Att det hela tiden finns framgång för landet och att Sverige är världsledande på många av de positiva plan som finns som t.ex. demokrati och jämställdhet. Böckerna vill helt enkelt glorifiera det som är bra med

¹² Magnus Hermansson Adler (2009). *Historieundervisningens byggstenar*. Liber. Stockholm. s.55-56

¹³ Magnus Hermansson Adler (2009). *Historieundervisningens byggstenar*. Liber. Stockholm.

¹⁴ Niklas Ammert (2008). *Det osamtidas samtidighet: Historiemedvetande i Svenska historieläroböcker under hundra år*. Media-tryck. Lund

Sverige för att undvika att ta upp det som är dåligt. Det står inte mycket om det negativa som Sverige har gjort i historien.¹⁵

Peter Aronsson har skrivit boken *Historiebruk - att använda det förflutna* i den går han igenom hur man skall använda historia på rätt sätt för att skapa kunskap. Han går igenom hur filmer påverkar historiesynen, varför man reser monument och vilken historia museer kan berätta. Han tar också upp vad man kan lära sig av historia och vad riktig historia är kontra viktiga historier.¹⁶

Det finns ett examensarbete som behandlar just den industriella revolutionen i läroböcker skriven av Mikael Westin vid Malmö högskola 2006. Den är skriven före den nya läroplanen som jag skriver utifrån. Hans undersökning går ut på att se hur läroböckerna förhåller sig till den industriella revolutionen. Utöver det vill han också undersöka hur lärarna förhåller sig till läroboken. Han har därför gjort både en kvalitativ textanalys och en kvantitativ enkätundersökning till lärare. Han valde att undersöka tre läroböcker för elever på gymnasiet och kom fram till att det skilde sig en hel del mellan böckerna. Lärarna ansåg att den industriella revolutionen var viktig men att elever uppfattar den som svår och tråkig vilket kunde bero på språkanvändningen i läroböckerna.¹⁷

Det finns självklart annan tidigare forskning men jag har valt att lyfta fram just dessa för att det är de som passar in bäst på det som jag skall göra under min undersökning.

1.7. Industriella revolutionen

Den industriella revolutionen började i Storbritannien på 1760-talet. Därefter spred den sig vidare runt om i världen.¹⁸ Till Sverige kom den industriella revolutionen på 1800-talets andra hälft. Forskarna har valt olika årtal för den tidpunkt som var det egentliga genombrottet i Sverige. Men det är 1870-talet som flest forskare har valt att nämna som startpunkten i Sverige.¹⁹ Den industriella revolutionen innebar omfattande förändringar gällande teknologi och organisationsformer framförallt i tillverkningssektorn. Samhället blir alltså industrialiserat under den här perioden, folk sökte sig från landsbygden för att få jobb inne i städerna i de

¹⁵ Ingmarie Danielsson Malmros (2012). *Det var en gång ett land...: Berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar*

¹⁶ Peter Aronsson (2004). *Historiebruk: Att använda det förflutna*.

¹⁷ Mikael Westin (2006). *Den industriella revolutionen i läroböckerna: En studie av tre läroböckers behandling av den industriella revolutionen*. Malmö Högskola

¹⁸ Peter Stearns (1993). *Den industriella revolutionen i världshistorien*. sv. övers. Malmö: Liber-Hermods. s.7

¹⁹ Göran Rydén (2002). *Det industriella genombrottet*, i *Industrialismens tid: Ekonomisk-Historiska perspektiv på svensk industriell omvandling under 200 år*. s.33

fabrikerna som växte fram där.²⁰ Väl inne i städerna byttes arbetarnas verktyg som de använde sig av i hantverk och tillverkning till maskiner i stället, vilket förändrade deras arbetssituation och även den hastighet som tillverkningen skedde i.²¹ Stearns beskriver hur den industriella revolutionen också var ett fenomen som berörde människor på ett personligt plan. Det skapades nya arbetssystem, nya butikstyper och nya tidsvanor. Det inträffade också förändringar, framsteg och uppfinningar i världen som gjorde industrialiseringen möjlig. Den industriella revolutionen pågick under en lång tid och har inte som många andra revolutioner som vi känner till en tydlig start- och slutpunkt, till dessa hör franska-, amerikanska- och ryska revolutionen som var snabba politiska förändringar. Dessa var också mer våldsamma under den korta perioden som de pågick eftersom de var missnöjesrevolutioner.²²

Den industriella revolutionen var en stor förändring för alla människor som levde under den tiden och därmed har den också en stor betydelse för människor som lever idag. Utan den hade vi inte haft den urbanisering som inträffade, kanske hade det inneburit att merparten av människorna som lever i dag hade bott på landsbygden. Tillverkningsindustrin ökade, varorna blev mer lättillgängliga i och med att det fanns möjlighet till massproduktion. Priserna gick också ner på dessa varor. Arbetet för människorna ändrades radikalt, från att de tidigare till stor del hade arbetat med jordbruk, började många att arbeta i fabrikerna i städerna. Anledningen till att det blev så var den nya tekniken som gjorde att jordbruket effektiviserades vilket medförde att det inte behövdes lika mycket arbetskraft som tidigare, de som stod utan arbete på landsbygden blev tvungna att söka sig in till städerna för att få arbete.

Det kom också under denna tid två revolutionerande uppfinningar nämligen Spinning Jenny och ångmaskinen. Spinning Jenny är en spinnmaskin som uppfanns av James Hargreaves 1764, den kunde spinna 8 trådar samtidigt, därefter utvecklades denna uppfinning ytterligare.²³ Ångmaskinen är en maskin som omvandlar ånga till energi som sedan kunde användas i produktionen. Den första industriella ångmaskinen skapades av Thomas Newcomen 1712 men den utvecklades av James Watts i slutet på 1700-talet. Det är Watts maskin som är en av de centrala innovationerna i den industriella revolutionen.²⁴

²⁰ Peter Stearns (1993). s. 18

²¹ Merike Fridholm, Maths Isacson och Lars Magnusson. (1976). *Industrialismens rötter: Om förutsättningarna för den industriella revolutionen i Sverige*. s.11

²² Peter Stearns (1993). s 13-14

²³ Spinning jenny. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/spinning-jenny>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-05-09.

²⁴ Ångmaskin. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/ångmaskin>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-05-09.

2. Resultat

2.1. Perspektiv på historien

I boken *Perspektiv på historien* 1b får den industriella revolutionen 5 sidors utrymme av totalt 404 sidor, vilket innebär att den utgör ca 1,2% av innehållet i boken totalt. På dessa sidor finns det totalt 5 bilder. Det kapitel som handlar om den industriella revolutionen har fått namnet "Den industriella revolutionen" kort och gott. Bilderna som finns i kapitlet visar olika motiv från den industriella revolutionen. Texten är uppdelad under rubrikerna "Textilindustrins genombrott", "Ångkraft och järnvägar", "industrialiseringens förutsättningar", "De sociala förhållandena" samt en liten kort introduktion. I slutet av kapitlet om den industriella revolutionen finns också en del frågor som eleverna kan svara på. Det är direkta frågor på texten som finns i boken men också diskussions och analysfrågor som prövar fler av elevernas kunskaper än textförståelsen. Det finns också en "ta reda på" fråga där eleverna får möjlighet att ta reda på mer om den industriella revolutionen. Dessa frågor är indelade på ett sådant sätt att man lätt kan se vilka frågor som är vad, med hjälp av rubriker ovanför frågorna.

I introduktionsdelen tar författarna upp hur förändringen av staden Manchester (som är deras exempel) skedde under 1840-talet. Under en generation hade området förändrats från jordbruksområde till stadsbebyggelse. De beskriver också hur befolkningens levnadsstandard förändrades under denna korta tid.

Under rubriken "Textilindustrins genombrott" tar de upp att människorna i trakten brukade komplettera jordbruket med att väva tyger av lin och att man under 1700-talet började importera bomull från Indien som ersatte linet. De beskriver förlagssystemet som gick ut på att bönderna satt i sina stugor och vävde och spann på uppdrag av handelsmän som försåg dem med råvaror och betalade för arbetet. Sedan går författarna in på hur arbetet med detta effektiviserades på grund av större efterfrågan. De mekaniserade proceduren genom att använda vattenkraft och nya uppfinningar. Detta medförde att arbetet inte längre kunde ske hemma hos bönderna utan man var tvungen att flytta produktionen till fabriker som låg nära vattendrag. Där kunde fler arbeta på samma plats vilket förde med sig att handelsmännen fick en större kontroll över arbetet. Arbetet delades upp och tillverkningen utfördes inte av en person utan flera personer bidrog till en färdig produkt. Det var tygframställningen som innebar genombrottet för industrialismen. Det är också under denna rubrik som de tar upp

Spinning Jenny, de skriver att den kunde spinna 8 gånger snabbare än tidigare. Den uppfanns av James Hargreavs 1767 och användes av spinnarna innan man gick över till vattenkraft och mer mekaniserade vävmaskiner.

Under rubriken "Ångkraft och järnvägar" beskriver de att framställningen av järn och kol var viktig under den industriella revolutionen. Järn var en viktig vara precis som bomull, av järn tillverkades många redskap, maskiner och vapen man behövde under 1700-talet. Kolet behövdes för att framställa järnet, till en början användes träkol men senare började man utvinna stenkol i gruvor. James Watts koldrivna ångmaskin var en uppfinning som gjorde muskelkraften som tidigare använts för att tömma stenkolsgruvorna på vatten överflödig. Senare användes ångmaskinen även på andra ställen än vid gruvorna och man var därför inte längre beroende av vattenkraft utan kunde bygga fabriker var man ville. Detta medförde att kolet var en av landets viktigaste råvaror. Ångmaskinen blev också lösningen på transportproblemet då man skapade ett lokomotiv av en ångmaskin, detta inträffade 1804. Det anlades tågbanor överallt och 1830 togs den första tåglinjen i bruk. Författarna tar också upp att de uppfinningar som kom under den industriella revolutionen inte hade uppstått om det inte vore för upplysningstiden. Runt fabriksområdena samarbetade fabriker, ingenjörer och vetenskapsmän med att experimentera sig fram.

Nästa rubrik är "Industrialiseringens förutsättningar" där tar författarna upp de olika förutsättningar som fanns för att England skulle bli industrialiserat. Här fokuserar de på de förutsättningar som inte var tekniska. Detta gör de i en fyra punkts lista "1. Det måste finnas råvaror som bomull, malm och kol. 2. Det måste finnas kapital som kan investeras i fabriker och maskiner. 3. Det måste finnas arbetare till fabriker och livsmedel som de kan försörja sig på. 4. Det måste finnas köpare av varorna - en marknad." Detta var något som fanns i England, kol och malm fanns inom landets gränser medan resten av råvarorna fanns i de kolonier som landet hade. Kolonierna gjorde att handelsmännen kunde bygga upp sin rikedom. De engelska handelsmännen satsade sina pengar i företag istället för att göra som i övriga Europa där de byggde slott för sina pengar. Författarna beskriver detta som en kapitalistisk anda som speglade av sig även inom jordbruket som gick från smågods till storgods, en satsning mot ökad produktion med hjälp av den nya tekniken. Detta medförde att produktionen kunde ske med mindre arbetskraft och de som tidigare arbetat i jordbruket blev den arbetskraft som behövdes i fabriker. Innan hade människorna varit självförsörjande men nu var de tvungna att köpa det som de behövde för att kunna leva.

Den sista rubriken för den industriella revolutionen är "De sociala förhållandena". Författarna börjar med att ställa frågan om tillvaron för vanliga arbetare blev bättre eller

sämre till följd av den industriella revolutionen. Billigare varor tas upp som något positivt där tyger gjorde att man kunde klä sig bättre och kolen att det var billigare att värma upp sin bostad. Det kom också nya varor som inte tidigare funnits i varje hem som t.ex. tvål och te. Det blev en konsumtionstillväxt där antalet varor ökade. Alla ville dock inte söka jobb i fabrikena trots bättre lön, utan ville ha en friare tillvaro. Författarna tar upp att det inte fanns några socialförsäkringar, som det finns i dag, i städerna. De beskriver också hälsoproblem som de nya fabriksstäderna förde med sig. Det saknades avfallshantering och avlopp. Av de som tidigare försörjt sig på att väva hemma slogs 9/10 ut av den mekaniserade industrin vilket ledde till missnöje. Författarna avslutar med att skriva att den industriella revolutionen innebar enorma framsteg för att utvinna rikedomar ur naturen, dessa framsteg medförde också nya problem gällande människornas sociala tillvaro och levnadsvillkor. På sikt blev det dock bättre för människorna som levde i industrisamhället.²⁵

2.2. Epos

I boken *Epos 1b* får den industriella revolutionen 22 sidors utrymme av totalt 393 sidor, vilket innebär att den utgör ca 5,6% av innehållet i boken totalt. Kapitlen i boken kallas för den industriella revolutionen och de nya industriländerna. På dessa sidor finns det sammanlagt 26 stycken bilder. Med dessa bilder så vill författarna göra en jämförelse mellan dåtid och nutid, men det finns också bilder som bara visar från den tid som texten behandlar. Texten är sedan indelad i 17 stycken rubriker: "Varför började den industriella revolutionen?", "Förutsättningarna", "Svenskt stångjärnssmide under 1700-talet", "Stångjärnssmidets beroende av landsbygden", "Genombrottet i Storbritannien under 1700-talet", "Jordbruket blir effektivare", "Hemindustrin mekaniseras", "De första fabrikena", "Fabriksstäder växer fram", "Ståldern", "Det sena men snabba Tyskland", "Industrialismen kommer till Norden", "Träindustrin", "Järnindustrin", "Hemmamarknadsindustri", "Pengar" och "Industrialismens samhällen". I slutet av bägge kapitlen finns det en liten sammanfattning av det viktigaste som de har tagit upp. Det finns efter sammanfattningen av första kapitlet något som författarna kallar för "källor" just i detta fall är det två intervjuer med gruvarbetare. Det finns också sist i kapitlet frågor som eleverna kan svara på som är sammankopplade med de två källor som de har läst om.

²⁵ Hans Nyström, Lars Nyström och Örjan Nyström (2011), *Perspektiv på historien 1b*. Gleerup. Malmö. s. 166-170

Under rubriken "Varför börjar den industriella revolutionen?" står det om hur människan inte längre var beroende av de levande organismerna och den förnyelsebara energikällorna utan istället gick över till icke förnybara energikällor. Konstruktioner av nya maskiner och transportmedel medförde en förbättrad produktion. De tar även upp problemet vi har i dag med att de icke förnybara energikällorna kommer att ta slut en dag samt miljöproblem som uppstår på grund av dem. De beskriver hur u-landsforskare tar lärdom av utvecklingen som skett i i-länder. Författarna tar också upp att historiker har diskuterat förklaringarna till den industriella revolutionen och att det kan se olika ut beroende vilket område man studerar. Det finns dessutom fler än en förklaring. De berättar att de har valt att jämföra två länder i sitt kapitel om den industriella revolutionen nämligen Sverige och Storbritannien under 1700-talet för att belysa hur dessa två länder skiljer sig i sin utveckling.

Under "Förutsättningar" beskriver författarna att det fanns industrier i länderna även innan den industriella revolutionen. Industrierna var beroende av jordbruket och dess omgivning, detta gjorde att de blev väldigt begränsad. Författarna behandlar de villkor som krävdes för industriell utveckling. De har valt att ta upp kapital i form av investeringar, marknad och efterfrågan. De tar också upp att lagar måste vara gynnsamma och att samhället måste vara redo. Detta inträffade först i slutet av 1700-talet i Europa.

Under rubriken "Sveriges stångjärnssmide under 1700-talet" står det att stångjärnet stod för 75% av Sveriges export. Författarna förklarar vad stångjärn är för någonting och vad man kunde använda det till. Exporten gick till Västeuropa från handelshus i Stockholm och i Göteborg. Dessa handelshus fungerade som förlag och betalade varan i förskott till tillverkaren. Författarna förklarar förlagssystemet och hur det fungerade. De beskriver hur den svenska järnindustrin gynnades av att det fanns en marknad och kapital under denna tiden, samt lagar och bestämmelser. Till detta stycke tillhör också en faktaruta som handlar om kvinnor i järnbruken. I den berättar de om en kvinna som var bruksägare i Värmland. Det berättar också om de kvinnor som bodde vid bruken, om hur de arbetade både på bruken och i hushållen.

Under nästa rubrik, "Stångjärnsmidets beroende av landsbygden", skriver de att smedjorna var helt beroende av sin omgivning för att kunna ha en produktion. De skriver att de råvaror som fanns i närområdet var absolut nödvändiga för järnsmidet. De tar också upp hur många smedjor det fanns och hur just dessa var beroende av sin omgivning och dem som bodde där. De tar också upp att detta var en av anledningarna till att det var svårt för bruken att expandera under denna period. De skriver om svårigheterna med att köpa skog från bönder, eftersom att skogen skulle stanna inom släkten. Författarna skriver också om

svårigheterna som uppstod om bruken inte fick köpa träkol från bönderna. Bruken fick tvinga sig till träkolen, genom att nya lagar genomfördes. En del av lagförändringarna under frihetstiden medförde att industrierna stannade upp trots större efterfrågan, detta kan också vara en av anledningarna till att Sverige blev industrialiserat så sent som vid 1800-talets mitt.

Under "Genombrottet i Storbritannien" jämförs det som de har tagit upp om Sverige med Storbritannien vars viktigaste industri var textilindustrin. De skriver att tillgången på ull var stor tack vare stora fårhjordar och att det färdiga tyget kunde säljas enkelt inom landet och till Amerika och Afrika. Det fanns rika köpmän och förläggare i Storbritannien. De beskriver att förläggarsystemet var det idealiska eftersom det gav fördelar till både förläggarna och de som satt hemma och vävde. De tar upp likheterna med Sverige såsom beroendet av jordbruket. Författarna beskriver hur lönerna kunde öka under högkonjunktur då det blev dragkamp för att få arbetare. De tar upp problemen som förläggarna stod inför att öka produktionen. Att dessa problem löstes var en viktig del till det industriella genombrottet.

När författarna beskriver att "Jordbruket blev effektivare" nämns handel och köpkraft som en av anledningarna. Handel och köpkraft under denna tiden sågs dock som syndigt av kyrkan. I Storbritannien var det godsägarna som var med och styrde landet under denna period, de var delaktiga i de lagstiftningar som gjorde det möjligt att förbättra jordbruket och industrin. Författarna ger förklaringar till att produktionen ökade inom jordbruken. De jämför sedan detta med Sverige och att det såg ungefär likadant ut som i Storbritannien. De tar också upp att jordbrukets effektivisering gjorde att många arbetare var tvungna att bli förvärvsarbetare. Det var inte enbart de rika som hade en möjlighet att använda de nya metoder och redskap som kom, utan alla fick tillgång till dem.

Rubriken "Hemindustrin mekaniseras" handlar om vad förläggarna gjorde för att förbättra sin tillverkning. De tar upp de svårigheter som fanns för förläggarna, skulle de lyckas med att öka sin produktion? Experiment gjordes med spinnrocken och vävstolen som en del i förbättringen. Här tar författarna upp "den flygande skytteln" och "Spinning Jenny" som gjorde att produktionen kunde öka samt att tillverkarna gick över från att använda sig av ull till att använda bomull. Denna kombination av ny teknik och nytt material var viktig för att öka produktionen. Bredvid detta stycke finns två faktarutor. Den ena handlar om Spinning Jenny. Författarna förklarar vad det var för någonting var ifrån namnet kommer och att det var James Hargreaves som uppfann den. Den andra faktarutan handlar om potatis, där går författarna igenom hur potatisen etablerades i Europa, varför det trots att den varit känd sedan länge dröjde tills den blev accepterad.

"De första fabrikerna" handlar om hur hemarbetet byttes ut mot fabriksarbete. Författarna beskriver hur övergången från muskelkraft till vattenkraft var en orsak till att detta behövde ske eftersom tillverkningsmaskinerna då inte längre fick plats i hemmen. Fabriker började växa fram kring vattendrag och produktionen ökade. Det står en beskrivning om vilka som började arbeta i fabrikerna, att förläggarna nu blev industrimän samt hur arbetet förbättrades.

Det sista stycket handlar om hur fabriksstäderna växte fram på 1780-talet. Författarna skriver att man inte längre var beroende av vattenkraft eftersom ångmaskinen hade blivit uppfunnen. Det blev möjligt att bygga fabrikerna var man ville. Författarna tar också upp att industrin gynnades att man kunde ha närhet till både råvara och transporter för export. Detta ökade intäkterna för fabriksägarna. Författarna skriver också att det totala skiftet skedde på 1830-talet då tygproduktionen ökade kraftigt, de beskriver också hur mycket produktionen ökat per ton mellan 1787 och 1830-talet. Mekaniseringen ökade också under denna perioden och många arbetar blev arbetslösa i och med detta. Bomullsindustrins var mycket betydelsefull för den industriella revolutionen och att det var tack vare den som industriella revolutionen blev självgående. Till detta stycke hör en faktaruta om John Watts ångmaskin där de beskriver hur utvecklingen hade sett ut innan Watts maskin uppfanns. De tar också upp ångbåtar och ånglokomotiv.

Det sista författarna väljer att ta med i detta kapitel är en kort sammanfattning där de går igenom fem faktorer om varför den industriella revolutionen började i Storbritannien. De ger sedan en förklaring till varför just dessa faktorer var viktiga.²⁶

Andra kapitlet presenteras genom att förklara att bomullsfabrikernas expansion från 1700-talet till 1830 hade startat den industriella revolutionens första fas och att det som följde kan ses som en kedjereaktion som också sträckte sig över länders gränser. Industriella revolutionen skiljde sig lite åt mellan de olika länderna. Industriella revolutionens andra fas skedde mellan 1830-1870.

Under rubriken "Stålåldern" skriver författarna att man började bygga järnvägar runtom i Västeuropa på 1850-talet vilket krävde mycket järn samtidigt som fabrikerna också behövde mer järn. De tar upp problemen med framställningen av stål som gjorde att man fick nöja sig med järn. De tar upp att maskinerna blev sämre på grund av detta och att man försökte få fram andra metoder för att framställa stål. Detta lyckades på 1870-talet och massproduktion av stål satte fart. Detta gjorde att maskinerna blev bättre och att man kunde serietillverka produkter

²⁶ Robert Sandberg, Per-Arne Karlsson, Karl Molin och Ann-Sofie Ohlander (2012), *Epos 1b. Liber*. Stockholm. s. 89-102

som kunde sättas ihop vid löpande band. Stålkonstruktioner i broar och t.ex. Eiffeltornet, gjorde att USA och Tyskland kunde gå om Storbritannien som de ledande industriländerna.

I stycket om "Det sena men snabba Tyskland" berättas det om hur Tyskland sent men snabbt industrialiserades. Mellan 1850 och 1900 gick det mycket snabbt och Tyskland gick om både Frankrike och Storbritannien. Tyskland blev då det ledande industrilandet i Europa. Författarna skriver om att Tyskland tidigare var uppdelat och därför inte haft någon gemensam marknad. 1834 skapades en tullförening som hjälpte de tyska staterna att samarbeta detta inträffade i samband med att järnvägen byggdes. Preussen beskrivs som den snabbast industrialiserade delen av Tyskland eftersom staten där satsade på utbildning och att den hade viktiga industriområden. Det fanns också ett nära samarbete mellan industrin och universiteten, vilket gav Tyskland en stor fördel i slutet på 1800-talet.

"Industrialismen kommer till Norden" handlar om hur Norden blev industrialiserat. I mitten av 1800-talet var Norden ännu ett jordbrukarsamhälle. Nordens ekonomiska utveckling hängde samman med att de länderna som industrialiserades och vars jordbruk inte längre kunde försörja befolkningen. De nordiska bönder försörjde dessa länder med jordbruksprodukter. De nordiska bönderna blev därför en del av en internationell marknad och drogs in i en penningmarknad. De investerade överskottet och gjorde sin försäljning mer industriliknande.

Beträffande "Träindustrin" går författarna igenom den norska exporten av trä till Storbritannien. De skriver också om att den svenska träindustrin tog över. Den första ångsågen i Sundsvall tog över efter vattensågarna. Många sågverk startades upp av framförallt norrmän, tyskar och holländare. I slutet av 1880-talet började pappersindustrin att utvecklas och Sverige blev en viktig pappersexportör.

"Järnindustrin" handlar om hur Sveriges industrialisering skiljer sig från sina grannländers. Järnet som exportvara förlorade sin stora roll till trävarorna men järnhantering var fortfarande viktig. Nya produktionsmetoder kom fram och till slut fanns det stora stålverk istället för de tidigare mindre stålproducerande smedjorna. Järnväg byggdes för att förbättra transporten mellan gruvorna och stålverken. Mycket av järnet och stålet stannade kvar i Norden och byggde upp industrin här. Verkstäderna gick från att vara små och mångsysslande till att vara stora och specialiserade. De övergick från att tillverka allt kunderna bad om till att bli mer specialiserade på några få typer av produkter.

I stycket "Hemmamarknadsindustrin" går författarna igenom hur en hemmamarknad växte fram eftersom familjerna inte längre hade självhushållning. Bröd, kläder och öl är exempel på sådana varor som man nu inte behövde tillverka själv.

Under rubriken "Pengar" tar författarna upp pengarnas betydelse. Affärsbanker växte fram i Norden och många av dem tog stort ansvar för sina kunder och spelade därför stor roll i industrialiseringen. De tar också upp aktiebolagslagen tillkomst 1848, ägarna riskerade nu inte längre sin privata ekonomi. Till detta stycke hör en faktaruta som tar upp snilleindustrier, många industrier byggde på idéer från svenska uppfinnare. De som tas upp är Gustaf de Laval (metod för att skilja grädde och mjölk åt), Jonas Wenström (Dynamo maskin omvandla fallande vatten till el) och Sven Wingqvist (kullager).

"Industrialismens samhällen" handlar om hur fabriker koncentrerades till städerna i England, detta ledde till stor befolkningsökning och förslumning men i Norden såg det annorlunda ut. I Sverige var det vanligt med landsortsindustrier där pappersmassetillverkningen och sågverken fanns. Man byggde vidare på de brukstraditioner som funnits i Sverige sedan tidigare, författarna beskriver också hur sådana samhällen kunde se ut. Här finns också en presentation om hur arbetarna kunde ha det, att de levde gott men inte "för bra", de hade trygghet för sin familj bara om de lydde patronerna.

Sedan kommer sammanfattningen där författarna väljer att ta upp det som de tycker varit det viktigaste i kapitlet. Efter sammanfattningen har boken en faktaruta som heter kvinnor och jordbruk. Där går författarna igenom hur kvinnornas roll i jordbruket har sett ut under en period. Kvinnorna dominerade tidvis delar av försörjningen inom jordbruken. Men det fanns också tydliga manliga och kvinnliga arbetsuppgifter. Kvinnorna fick dock ibland gå in och ta över männens arbete, detta inträffade framförallt när männen inte var hemma på grund av olika anledningar. De tar upp uttrycket "Amerikaänka" som innebar att kvinnor skötte arbetet i jordbruket, då kvinnan ofta stannade kvar en tid efter att mannen utvandrat till Amerika. Mejerihantering var en kvinnoyrke från jordbruket som följde med in i industrialiseringen. Författarna berättar om en känd mejerska Eleonora Lindström som 1872 skapade västerbottenosten. Smör var Sveriges tredje största exportvara. Efter 1930-talet började männen dominera i mejeribranschen, vilket sägs höra ihop med den nya tekniken som gjorde att könsgränserna blev allt mer otydliga.²⁷

²⁷ Robert Sandberg, Per-Arne Karlsson, Karl Molin och Ann-Sofie Ohlander (2012), *Epos 1b. Liber*. Stockholm. s. 171-178

2.3. *Alla tiders historia*

I boken *Alla tiders historia* 1b får den industriella revolutionen 13 sidors utrymme av totalt 442 sidor, vilket innebär att den utgör ca 3% av innehållet i boken totalt. Denna bok har två kapitel som handlar om den industriella revolutionen den första kallas för den industriella revolutionen och det andra kallas för industrialisering och demokratisering av Sverige. I det andra kapitlet handlar ungefär hälften om industriella revolutionen i Sverige. På dessa sidor finns det sammanlagt 6 bilder. Dessa bilder visar hur människorna levde och arbetade under slutet på 1800-talet och början på 1900-talet. Texten är indelad i nio rubriker "Effektivare jordbruk och folkökning", "Ångmaskinen och det billiga järnet", "Järnvägarna", "Skogen, järnet och stålet", "Svenska snillen och snilleindustrier", "Kanaler och järnvägar", "Industrialiseringens förutsättningar", "Jordbrukets förvandling" samt "Kvinnor i hemmet och i arbetslivet". Det finns inga frågor som eleverna skulle svara på som hör till texten på de här sidorna.

Författarna presenterar den industriella revolutionen med ett citat från en svensk resenär som varit på besök i en engelsk fabrik på 1770-talet. De förklarar att det han hade sett och blivit imponerad av helt enkelt var den industriella revolutionen som startat i Storbritannien för att sedan sprida sig vidare till andra länder.

Under rubriken "Effektivare jordbruk och folkökning" behandlar författarna nya uppfinningar som förbättrade jordbruket och om experiment med växtföljder. Det förbättrade jordbruket gjorde att tillgången till mat blev bättre och dödligheten minskade framförallt hos barn. De tar upp Edward Jenner som 1796 kommit på metoden för vaccinering mot smittkoppor vilket också minskade dödligheten. De skriver också om förändringen inom jordbruket som innebar att inte lika många behövde arbeta där, istället sökte många sig till fabriker och att detta var en viktig del för den industriella revolutionens utveckling.

"Ångmaskinen och det billiga järnet" handlar först om hur ångmaskinen kom till. De nämner en britt vid namn Thomas Newcomen som konstruerade en ångmaskin för att pumpa vatten ur gruvor. Sen tar de upp James Watts som på 1760-talet vidareutvecklade Newcomens ångmaskin. Detta gjorde att fabriker inte längre var beroende av vattenkraft för att fungera och att industristäder började växa fram. Framst var det inom tygindustrin som ny teknologi kom att utvecklas. De gamla redskapen klarade inte av den nya konkurrensen. Författarna nämner att Henry Cort uppfann puddlemetoden för att använda stenkol för att framställa

smidesjärn av hög kvalitet. Puddlemetoden medförde att Storbritannien slapp importera trävaror för att tillverka träkol och att man nu kunde tillverka järn i större mängd.

Under rubriken "Järnvägarna" går författarna igenom om hur den nya framväxande industrin fick ett större behov av bättre transporter. De tar upp George Stephenson som fick iden att ersätta hästarna som drog transporter på räls, med en ångmaskin och på så sätt uppfann ångloket i början av 1800-talet. Författarna tar också upp att det enbart var i Storbritannien industrialiseringen inträffade innan järnvägen, i alla de andra länderna var det en förutsättning för att industrialiseringen kunde ske.²⁸

Nästa kapitel presenteras genom att beskriva invånarna i Sverige under 1800-talet och hur landet blev mer beroende av andra länder och att det blev industrialiserat i mitten på 1800-talet.

Under rubriken "Skogen, järnet och stålet" står det om vilka naturtillgångar som var viktiga i Sverige. Sveriges skogsexport till Storbritannien började i mitten av 1800-talet, eftersom trä behövdes för att bygga upp det industrialiserade samhället. En ångsåg anlades i Sundsvall 1849. Skogsexporten minskade kraftigt i Sverige under 1890-talet och istället började papper att tillverkas i Sverige. Trävirket som efterfrågades var kraftigare än det som fanns i Sverige, vilket gjorde att Finland och Ryssland tog över den marknaden. Författarna beskriver den konkurrens inom stålindustrin som Sverige utsattes för när Puddleprocessen uppfanns i Storbritannien under 1700-talet. Sverige utvecklade ett annat sätt som kallades för Lancashiresmidet som framställde bra och billigt stål med träkol. Sverige exporterade stål i huvudsak till USA. Författarna går igenom stålindustrins ökning från 1860-talet och framåt. Under denna period utvecklades olika processer att framställa järn och stål på. Sveriges betydelse som järnexportör minskade eftersom Tyskland, Storbritannien och USA ökade sin egen tillverkning. Författarna beskriver de nya götstålverken, vilka krävde större anläggningar än tidigare och många av de mindre stålbruken i landet lades ner. Författarna skriver också om att det i början på 1800-talet anlades mekaniserade verkstäder i Stockholm och Motala. Samuel Owen som var britt nämns som en verkstadsgrundare, i hans verkstad på Kungsholmen började de första svensktillverkade ångbåtarna att tillverkas. En annan verkstad bildad 1822 av Baltzar Von Platen, beskrivs som en viktigt knutpunkt för byggandet av Göta kanal. Det verkliga genombrottet säger författarna inträffade på 1870-talet då många fabriker anlades, framförallt textilfabriker i Sjuhärad och Borås. Norrköping var viktig för ylleproduktionen tack vare forsarna. Ångmaskinen slog ut vattenkraften i Sverige först i slutet

²⁸ Hans Almgren, Börje Bergström och Arne Löwgren (2011), *Alla tiders historia 1b*. Gleerup. Malmö. s. 170-172

av 1800-talet. Jordbrukets mekanisering gjorde att fler fabriker tillverkade de nya verktygen för jordbruket, framförallt i Eskilstuna och vid Munktellverken.

"Svenska snillen och snilleindustrier" handlar om Svenska uppfinnare de som nämns är: Sven Wingqvist (kullager), Lars Magnus Ericsson (förbättrad telefon), Gustaf Dalén (solventil för tändning och släckning av fyrar), Jonas Wenström (trefasssystem för att leda elektricitet längre sträckor), Gustaf Erik Pasch (säkerhetständstickor), Carl Edvard Johansson (måttsystem bestående av passbitar), Gustav de Laval (mjölkseparator för att skilja grädde från mjölken) och Johan Petter Johansson (skiftnyckeln).

"Kanaler och järnvägar" här går författarna igenom svårigheterna att transportera varor samt förflytta sig i Sverige i början av 1800-talet. Detta gjorde att kanaler började byggas för transporter av tyngre gods, Trollhättekanal och Göta kanal, nämns här. Dessa kanaler användes under kort tid, järnvägen tog sedan över transporten omkring 1850. Staten byggde så kallade stambanor dit företag kunde bygga sina egna privata bibanor för transport av gods omkring 1870, vid de nya knutpunkterna uppstod stationssamhällen. Utbyggnaden av järnvägen var en av huvudanledningarna till det industriella genombrottet i Sverige eftersom det var mycket stora avstånd i Sverige. Järnvägen bröt den svenska glesbygdens isolering. Järnvägen fick stor betydelse för järnindustrin som nu kunde transportera järnet billigare. Den var också viktig för gruvdriften i norr. Det blev möjligt att transportera livsmedel från områden som hade mycket mat till gruvsamhällena. Restider och kostnader minskade kraftigt tack vare järnvägen och ångbåtar.

"Industrialiseringens förutsättningar" handlar om vilka förutsättningar som fanns i Sverige för industrialisering. Det blev en större efterfrågan på varor från Storbritannien som hade infört frihandel 1846, det svenska skråsystemets upphörde samma år. Aktiebolagslagen 1848 gjorde att fler bolag startades. Författarna skriver om de förändringar som skett i Sverige innan landet blev industrialiserat och där statens inblandning var mycket viktig. Staten lånade pengar från både Frankrike och Tyskland för att ha råd att göra investeringar i infrastrukturen och affärsbanker grundades på 1850-talet. Det effektivare jordbruket sågs också som en mycket viktig faktor.

Under rubriken "Jordbrukets förvandling" står det att jordbruket effektiviserades och att man 1907 hade fyra gånger så mycket mer mark att bruka än vad man hade haft 100 år tidigare. Jordbruket blev mekaniserat och gamla verktyg byttes ut mot nya maskiner vilket effektiviserade arbetet. Folkökningen gjorde ändå att man var tvungen att importera spannmål från USA som nästan konkurrerade ut svenskt brödsäd. De skriver också om att hela Europa i slutet av 1800-talet hamnade i en jordbrukskris. Detta gjorde att tullarna ökades och tullfrågan

blev nu en viktig inrikespolitisk fråga. Vid mitten av 1800-talet ändrades fokus i det svenska jordbruket mot mer animalisk produktion. Vilket gjorde att arbetskraften inom jordbruket ökade fram till början av 1900-talet.

"Kvinnorna i hemmet och i arbetslivet" handlar om förutsättningarna för kvinnorna under denna period och skillnaden mellan arbetarklassens och medelklassens kvinnor. Angående medelklasskvinnorna har de med citat från en av de vanligaste hushållshandböckerna från mitten av 1800-talet som skilde mellan männens och kvinnornas arbetsuppgifter. Kvinnorna arbetade inte utan styrde och ställde i hemmet och tack vare hembiträden fick de det perfekta hemmet. De tar också upp att under denna period så ökade antalet ogifta kvinnor och arbeten som var socialt accepterade för medelklasskvinnor ökade. De som var hembiträden eller pigor kom från arbetarklassen. Att arbeta som piga var det enda alternativet för många yngre ogifta arbetarklasskvinnor under 1800-talet. Arbetarkvinnor arbetade inte enbart i hemmet som medelklasskvinnorna utan förvärvsarbetade även utanför hemmet. Industrin skapade fler möjligheter för detta och arbetet indelades i kvinnoarbete och mansarbete, kvinnojobb innebar sämre lön och lägre status. På många ställen gjorde detta att kvinnor förpassades till sämre arbete trots att de tidigare hade gjort samma sak som männen som nu fick mer prestigefyllda arbetsuppgifter.²⁹

2.4. Epok

I boken *Epok 1b* får den industriella revolutionen 12 sidors utrymme av totalt 366 sidor, vilket innebär att den utgör ca 3,3% av innehållet i boken totalt. Denna bok har ett kapitel som handlar om den industriella revolutionen det kallas för industrisamhällets framväxt och dess politiska ideologier. På dessa sidor finns det sammanlagt 8 bilder. Dessa bilder föreställer både nya uppfinningar, arbete och hur människorna levde, samt en bild som föreställer marxismens grundare Karl Marx och Friedrich Engels. På nästan varje sida i kapitlet finns det så kallade "fundera på" frågor för eleverna att svara på. I slutet finns det några enklare "minns du" frågor samt några svårare frågor av mer analyskaraktär. Dessa frågor är indelade på ett tydligt sätt. Texten är indelad i tretton olika rubriker "Befolkningsexplosion", "Folkvandring", "Effektivare jordbruk", "Industrin", "Brittiskt kapital", "Samhällsklasserna", "Medelklassen växer fram", "Arbetarklassen", "Ideologierna", "Konservatism", "Liberalism", "Manchesterliberalismen" och "Socialismen".

²⁹ Hans Almgren, Börje Bergström och Arne Löwgren (2011), *Alla tiders historia 1b*. Gleerup. Malmö. s. 254-262

Författarna presenterar kapitlet i en liten faktaruta där de berättar hur den europeiska civilisationen utvecklades kraftigt under 1800-talet. Samhället gick från ett jordbrukarsamhälle till ett industrisamhälle där borgerligheten tog över från den jordägande klassen. De tar upp den politiska förändringen som också inträffade under denna perioden.

"Befolkningsökning" handlar om hur jordbruket nu kunde hålla jämna steg med befolkningsökningen. Trots att dödligheten minskade var den fortfarande stor och de stora födelsetalen var kvar. De har med den svenske biskopen Esias Tegnér's förklaring till detta med citatet "freden, vaccinet och potäterna". Författarna skriver om att det var de fattiga som ökade mest i antal och att detta kunde medföra massfattigdom. Till detta har författarna valt att ha med information om en brittisk kyrkoherde tillika nationalekonom Thomas Robert Malthus och hans citat angående massdöd på grund av befolkningsökningens problemen.

"Folkvandringen" handlar om att folk flyttade från Europa till de andra kontinenterna. Att man europeiserade jordbruket på dessa kontinenter. Flyttning av arbetskraften förekom också inom Europa där folk inte längre kunde arbeta i jordbruket på grund av att den nya tekniken effektiviserade jordbruket, de var tvungna att byta jobb till fabriksarbete. Denna lediga arbetskraften som förbättringen inom jordbruket förde med sig var en av förutsättningarna till ett växande industrisamhälle.

Under rubriken "Effektivare jordbruk" står det om hur jordbruket gick från självhushållning till produktion. Detta var en viktig faktor för industrialiseringen. Författarna beskriver att det togs fram nya grödor, förbättrad teknik och att bönderna började ägna sig åt boskapsskötsel i större skala. Författarna skriver också om att två nya samhällsklasser växte fram under den här tiden nämligen storbönder och jordbrukskapitalister. Förändringarna gjorde det svårt för småbönderna att hänga med i utvecklingen, det var framför allt dessa och de jordlösa som började att arbeta i industrin. Författarna beskriver att man började odla grödor enbart för industriellt ändamål, framförallt i södra USA där det odlades bomull just av denna anledningen. De skriver också att Östeuropa behöll det gamla systemet.

Under rubriken "Industrin" skriver de om att England gick igenom en teknologisk revolution under 1700-talet som sedan kunde göra en industrialisering möjlig under 1800-talet. Detta var något som ändrade den europeiska civilisationen, man gick från hantverk och manufaktur till maskinindustri. Utvecklingen inträffade först inom textilindustrin, för att sedan sprida sig vidare till andra industrier tack vare behovet av andra produkter. Nya kommunikationer var nödvändiga och de höga investeringskostnaderna gjorde att det blev en statlig angelägenhet. Sedan går de igenom att det gick framåt olika snabbt i olika länder men att Storbritannien länge var ledande. Författarna skriver att USA gick om de europeiska

staterna i slutet av 1800-talet och på grund av avsaknaden av arbetskraft startades här den moderniserade industrin med löpande band och standardisering.

"Brittiskt kapital" handlar om hur Storbritannien dominerade världshandeln efter Napoleonkrigen. Det fanns ett vinstintresse som gjorde att det blev en kamp mellan jordägarna och industriägarna om arbetskraften, eftersom både jordägarna och industriägarna ville tjäna så mycket pengar som möjligt. Industrins intressen segrade till slut. Författarna behandlar också här om frihandel och olika synpunkter om den.

Under "Samhällsklasserna" står det om att de nya samhällsklasserna blev viktiga under 1800-talet. Aristokratin ville bevara sin status med stora jordegendomar. De behöll under hela tiden en egen kultur. Bondesamhället beskrivs som konservativt och hamnade i kris under 1800-talets industrialisering. Vissa lyckades dock med att utöka sin jordegendom och beskrivs som en lantlig överklass. Allt fler blev fattiga och detta var ett socialt problem. I vissa länder kunde den som inte klarade av att försörja sig bli dömd till arbetsstraff men framförallt blev de fattiga en billig arbetskraft i den växande industrin.

"Medelklassen växer fram" handlar om en blandad men växande grupp i samhället som omfattar flera olika typer av yrken. Medelklassen och antalet högre tjänstemän ökade t.ex. inom järnväg, telegraf, folkskolor och kontor. Det som gjorde att medelklassen höll ihop enligt författarna var deras gemensamma värderingar, att de var och en kunde utveckla sin egen förmåga och att pengar var ett bevis på att man hade lyckats. Man eftersträvade framgång och kombinerade detta med en kristen livssyn.

I avsnittet "Arbetarklassen" står det att det inte var ett nytt fenomen med arbetare men att det nu blev en klass med egna ideal och värderingar. Det blev en politiskt medveten grupp. Författarna beskriver också hur arbetarna levde och vad de gjorde för något och att de anser att de inte hade några rötter eller någon tradition.

Resten av rubrikerna behandlar de olika ideologierna som fanns och som utvecklades under perioden. Det handlar om konservatismen, liberalismen och socialismen. De beskriver hur de olika ideologierna har vuxit fram. Under liberalismen nämns två personer James Mill och hans son John Stuart Mill som viktiga. De beskriver också tryckfriheten, församlingsfriheten och religionsfriheten. Under Manchesterliberalismen nämns Adam Smith som år 1776 gav ut en bok som hette *The Wealth Of Nations* och blev industrialismens ekonomiska teoretiker. Författarna tar också upp två av hans efterföljare nämligen Thomas Robert Malthus och David Ricardo. De beskriver också skillnader mellan olika typer av

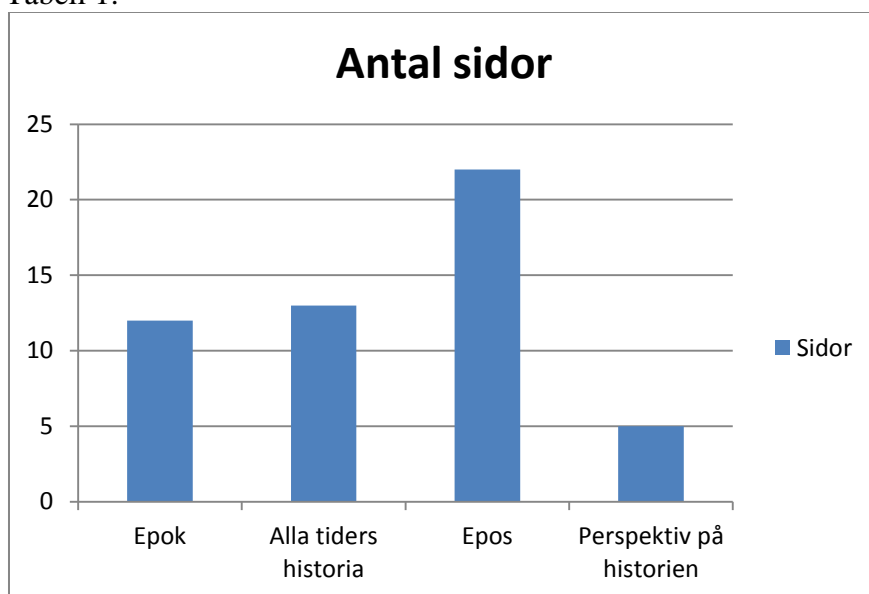
liberalism. Under socialismen nämns Karl Marx och Friedrich Engels som skrev det kommunistiska manifestet 1848.³⁰

³⁰ Sten Elm och Birgitta Thulin (2011), *Epok historia 1b*. Intergraf. Malmö. s. 135 -146

3. Analys

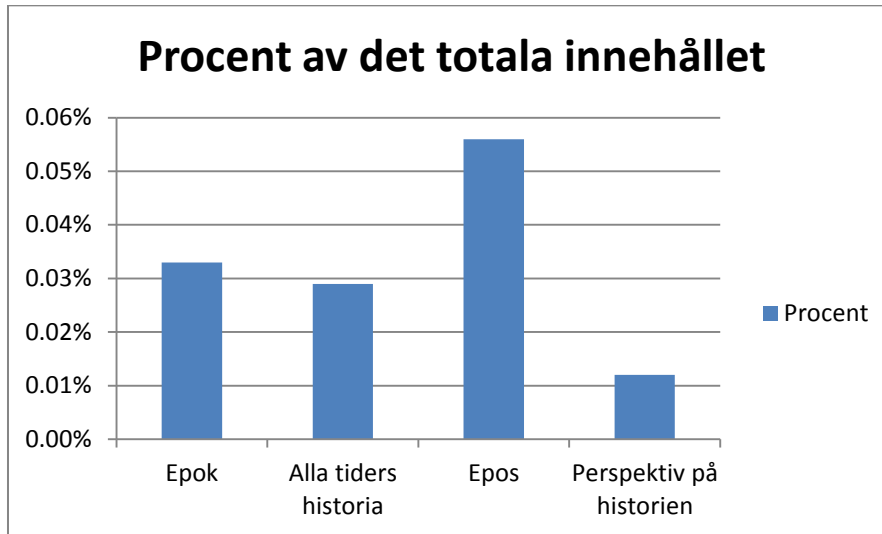
3.1. Textmängd

Tabell 1:

I tabell 1 här ovan syns det hur många sidor böckerna har valt att använda för att presentera den industriella revolutionen. Den bok som har mest antal sidor är *Epos* som har 22 sidor vilket tyder på att författarna till den boken tycker att den industriella revolutionen behövde ett större utrymme för att få med det som de ville ta upp. *Perspektiv på historien* med 5 sidor har absolut minst antal sidor om den industriella revolutionen. Att det bara står 5 sidor om den industriella revolutionen i *Perspektiv på historien* kan förklaras med att boken inte tar upp någonting om vad som hände i Sverige under perioden. De kanske har valt att ta upp detta någon annanstans i boken där de behandlar Sveriges utveckling under en längre period där den industriella revolutionen ingår. De två andra böckerna *Epok* och *Alla tiders historia* har valt att använda sig av ungefär lika många sidor i sin beskrivning av den industriella revolutionen. Det är egentligen bara *Epos* och *Perspektiv på historien* som skiljer sig kraftigt från de andra och varandra här.

Tabell 2:

I tabell 2 ovan så ser vi procentfördelningen av böckernas sidor jämfört med det totala antalet sidor i böckerna. Detta visar hur viktig författarna tycker att den industriella revolutionen är jämförelsevis med resten av texten i böckerna. *Epos* är den bok som använder sig av störst utrymme i sin bok med 5,6% av totala antal sidor text i boken medan *Perspektiv på historien* bara använder sig av 1,2% av det totala antal sidor text. Detta visar att *Epos* är den bok som valt att ta upp störst utrymme i sin bok för att behandla den industriella revolutionen, man kan därför dra slutsatsen att de tycker att denna händelse var viktigare att behandla än vad de andra böckerna tyckte. *Perspektiv på historien* valde att presentera den industriella revolutionen på en mycket mindre procentdel än de övriga böckerna, det visar att deras text var mer korfattad och kanske mer sammanfattande än innehållet i de andra böckerna.

I tabellerna ovan kan man se att procenten är till stor del likadan som antalet sidor när det gäller att ha behandlat mest av den industriella revolutionen. Det är egentligen bara *Epok* och *Alla tiders historia* som skiljer sig åt när det gäller antalet sidor kontra procentdel av boken. Detta kanske inte är så konstigt eftersom att *Epok* är en mycket tunnare bok än vad *Alla tiders historia* är och eftersom de har valt att skriva ungefär lika många sidor när det kommer till den industriella revolutionen betyder det att procenten skiljer sig från sidantalet.

3.2. Skillnader

Den första skillnaderna kan man se ganska tydligt bara genom att öppna boken och bläddra igenom de sidor som handlar om den industriella revolutionen. Böckerna har valt att behandla den på olika antal sidor, därför skiljer sig också mängden text ganska mycket mellan de olika

böckerna i alla fall mellan *Epos* som har 22 sidor och *Perspektiv på historien* som har 5 sidor om den industriella revolutionen. De andra två böckerna *Alla tiders historia* som har med 13 sidor och *Epok* som har med 12 sidor som handlar om den industriella revolutionen. En annan skillnad som man kan se snabbt är valet av antalet bilder som finns med angående den industriella revolutionen. *Epok* har 8 bilder, *Alla tiders historia* har 6 bilder, *Epos* har 16 bilder och *Perspektiv på historien* har 5 bilder. Där skiljer sig böckerna mellan att ha en bild på varannan sida till att ha mer än en bild per sida. Bilderna skiljer sig ganska kraftigt i storlek och *Epos*, boken med många bilder har fler små bilder och bilder som hör ihop med varandra.

En annan sak som skiljer sig mellan böckerna är hur de har valt att ha sina frågeställningar kopplade till kapitlen. *Perspektiv på historien* har valt att ha blandade frågor som både är diskussionsfrågor och "kortare svar" frågor där dessa är indelade på ett tydligt sätt. *Epos* har istället valt att ha med de två historiska källorna som de sedan använder som grund för eleverna att svara på frågor angående dessa. *Alla tiders historia* har inga frågor som är kopplade till texten alls i sitt kapitel. *Epok* däremot har mycket tätt mellan sina så kallade "fundera på" frågor, men de har också fler frågor i slutet på kapitlet där det både är "minns du" frågor och frågor som är mer analyserande. Även här är dessa frågor väl indelade så att man lätt kan skilja på de olika typerna av frågor. Man kan säga att *Epok* och *Perspektiv på historien* använder sig av liknande disposition bara att *Epok* har med fler frågor inbakade i texten. *Epos* sätt att ställa frågor skiljer sig eftersom frågorna hör ihop med de två historiska källor som finns med i boken och inte till själva texten. Att *Alla tiders historia* inte har med några frågor alls skiljer sig mot de andra böckerna som alla har med frågor av någon form.

Två av böckerna har bara ett kapitel som behandlar den industriella revolutionen medan de två andra böckerna har två kapitel. I de böcker som har två kapitel handlar det andra kapitlet mer om Sveriges/Nordens industrialisering och behandlar detta då mer ingående. I *Perspektiv på historien* nämns inte Sverige eller Norden i deras text medan i de andra böckerna så nämns Sverige antingen som en egen del eller som en del i en jämförelse mellan Sverige och Storbritannien.

Boken *Epos* är den bok där författarna inte tar upp något om hur människorna levde medan författarna till de övriga böckerna kortfattat tar upp detta. Författarna till *Alla tiders historia* och *Epos* tar dessutom upp hur det var att vara kvinna under den industriella revolutionen vilket inte författarna till de andra två böckerna gör. Det är också en stor skillnad på vilka kända personer från tiden som böckerna väljer att ta upp där man framför allt kan se skillnaden i *Epok*, *Epos* och *Alla tiders historia* som väljer att ta upp fler personer än James Watts och James Hargreaves som *Perspektiv på historien* tar upp i sin text. *Alla tiders historia*

och *Epos* författare tar framförallt upp svenska uppfinnare när de beskriver om hur Sverige industrialiserades vilket skiljer sig från de andra böckerna.

Den absolut största skillnaden står boken *Epok* för där författarna valt att gå in mer på den politiska förändringen under perioden medan de lägger mindre fokus på den tekniska utvecklingen. Visst går den igenom att det var en utveckling men det är ändå inte det som är det viktigaste, som får ta mest plats, utan det är istället framväxandet av nya samhällsklasser och allt vad det innebar samt den politiska förändring som detta förde med sig. De väljer att presentera de olika politiska ideologierna ganska ingående om hur de uppkom och vilka personer som har spelat en stor roll i dess utveckling.

3.3. Överensstämmelse med Läroplanen GY 11

Det centrala innehåll som böckerna går igenom är industrialisering i Sverige och globalt. Det är främst Europa som skildras men tre av fyra böcker har med Sverige i sina kapitel. Den boken som inte har med Sverige i sin beskrivning av industriella revolutionen följer därmed inte läroplanen på just den punkten i detta kapitel. De går också igenom olika historiska frågeställningar och förklarar kring långsiktiga historiska förändringsprocesser som speglar både kontinuitet och förändring. *Epos* är den enda boken som har med någon form av källa i sitt kapitel där eleverna kritiskt ska tolka och använda dem för att besvara ett antal frågor. Detta gör att *Epos* är den enda boken i kapitlen om den industriella revolutionen som ger eleverna en möjlighet att granska källor från den tidsepoken. Böckerna ger eleverna kunskaper om tidsperioden, förändringsprocessen, händelser och personer utifrån olika tolkningar och perspektiv. Framför allt handlar det om de två böckerna som har med två kapitel samt om de böckerna som tar upp kvinnor och klasser i sina böcker. Det är dessa böcker som ger oss olika tolkningar och perspektiv på hur det kunde se ut under denna specifika period. Men jag skulle också vilja säga att böckerna hjälper till att ge eleverna en historisk referensram som hjälper dem att förstå nutiden och kunna ge olika perspektiv på framtiden. De böcker med frågor till texten ger också eleverna en förmåga att söka, granska, tolka och värdera källor utifrån källkritiska metoder men även förmåga att använda historia i olika sammanhang. Detta gör att böckerna på olika sätt skiljer sig åt ganska kraftigt i hur de har valt att göra detta, trots detta följer de LGY11 på ett bra sätt.

3.4. "Den ultimata läroboken"

Det är ingen av böckerna, som i sina kapitel om den industriella revolutionen, följer "den goda läroboken" som Magnus Hermansson Adler beskriver i sin bok *Historieundervisningens byggstenar - grundläggande pedagogik och ämnes didaktik* till punkt och pricka men de innehåller olika delar av den. Jag har här valt att kalla det som Magnus Hermansson Adler kallar för "den goda läroboken" för "den ultimata läroboken". Den som är absolut längst ifrån det som Hermansson Adler beskriver är *Alla tiders historia*, där författarna inte använder sig av några frågor i direkt anslutning till kapitlet. Den boken ger därför inte eleverna någon möjlighet att reproducera, producera och utveckla sin kunskap i ett aktivt sammanhang, inte heller någon chans att undersöka, diskutera och ta ställning till de viktiga historiska frågeställningar som dyker upp under kapitlet. Boken saknar också helt och hållet källor som eleverna kan använda sig av som källkritiksövningar.

De andra böckerna innehåller däremot vissa av dessa egenskaper som Hermansson Adler tar upp i sin bok dock är det ingen som har alla dessa egenskaper som han eftersöker. *Perspektiv på historien* och *Epok* har frågor som hjälper eleverna med att reproducera, producera och utveckla sin kunskap samt undersöka, diskutera och ta ställning till viss del. Detta gör böckerna på olika sätt, *Epoks* författare väljer att ha mycket tätt mellan sina frågor som leder ut ifrån texten, där de sedan väljer att ha sina frågor som leder in i texten i slutet av kapitlet precis som *Perspektiv på historiens* författare väljer att ha dessa mer samlade i slutet av sitt kapitel. *Perspektiv på historien* har också med frågor som leder ut från texten det går tydligt att se att de har gjort ett sådant upplägg. Det har också *Epok* med ett undantag att de har med fler sådana typer av frågor än vad *Perspektiv på historien* har, samt att de under textens gång har sådana frågor i sina "fundera på" frågerutor. Jag anser att *Epoks* upplägg gör att eleverna är mer aktiva i sin läsning eftersom de får korta frågor under tiden som de läser texten och inte får det i slutet. Den sista boken *Epos* är den bok där författarna har valt att ta med riktiga källor där eleverna får jobba med frågor som är ställda till en kortare text som är från den aktuella perioden. Frågorna som sedan ställs är både frågor som leder in i texten och frågor som leder ut från texten. Dessa frågor är dock enbart kopplade till de två källor som eleverna har fått läsa in efter att de har läst hela kapitlet som handlar om den industriella revolutionen. Det är alltså meningen att eleverna skall använda sig av den kunskap, som de har fått med sig genom att läsa texten i boken, i sina svar. Författarna lägger större vikt på de frågor som leder ut från texten vilket också är en del av "den goda läroboken". Det som dock

saknas i två av de tre böckerna är övningar i källkritik detta finns i den tredje som därmed saknar de andra två typerna av frågorna som är direkt kopplade till texten, man kan säga att om man kombinerar dessa tre böckers olika delar så innehåller de det som Hermansson Adler menar behövs i "den goda läroboken".

Så för att få "den ultimata läroboken" när det kommer till kapitlen som handlar om den industriella revolutionen handlar det att ta frågor från tre av böckerna samt lägga till mer källkritiksövningar. Detta var något som boken *Epos* hade kunnat välja att göra, *Epos* har med källkritiksövning vilket de andra två böckerna väljer att inte ha med. Den bok som inte kommer i närheten av att vara "den ultimata läroboken" är *Alla tiders historia* som saknar allt som "den ultimata läroboken" behöver förutom texten som handlar om den industriella revolutionen. Den bok som jag anser kommer närmast "den ultimata läroboken" av dessa fyra böcker är *Epok* som kontinuerligt har frågor i samband med texten för att sedan ha fler frågor i slutet vilket gör att eleverna hela tiden kan vara aktiva. Det som krävs för att göra böckerna till "de ultimata läroböckerna" just beträffande dessa kapitlen om den industriella revolutionen är därför inte speciellt mycket. Men författarna väljer kanske att dela upp det som gör dem till "de ultimata läroböckerna" alla moment kanske inte är kopplat till bara en händelse. Det som behövs är att författarna har med ett större antal sidor per del, detta innebär att man behöver stanna kvar vid vissa moment lite längre om man vid varje kapitel skriver utifrån "den ultimata läroboken".

4. Sammanfattande diskussion

Med denna undersökning vill jag visa på hur författare till fyra nya svenska läroböcker i historia förmedlar historia till eleverna. Jag vill se om det finns någon skillnad mellan hur författarna väljer att presentera den industriella revolutionen, men också vilket utrymme som de ger till den både i sidantal och procentdel av boken. Men jag vill också se om någon passar in på "den ultimata läroboken". De frågeställningar jag valde för att få svar på detta var: *Hur mycket står det om den industriella revolutionen, i antal sidor och i procent? Hur skildras den industriella revolutionen i läroböckerna? Hur beskrivs den industriella revolutionen i Sverige? Vilka skillnader finns det i hur den industriella revolutionen presenteras? Hur stämmer läroböckerna överens med LGY11? Är någon av böckerna ""den ultimata läroboken""?*

Det jag har kommit fram till i den här undersökningen är att läroböckerna i historia som finns för gymnasieelever skiljer sig en del i hur de behandlar den industriella revolutionen. Trots att de behandlar den olika så är de också mycket som är lika. Likheterna är att de tar upp samma information om den industriella revolutionen. De gör det på olika sätt och några av böckerna tar upp mer information. Det som man tydligt ser skiljer böckerna åt är antalet sidor och procent av bokens innehåll som de valt att presentera den industriella revolutionen på. Det var framförallt två böcker som skiljer sig kraftigt åt där den ena *Perspektiv på historien* bara använde sig av fem sidor medan *Epos* valde att använda sig av tjugotvå sidor. De två andra böckerna använde sig av tolv sidor (*Epok*) respektive tretton sidor (*Alla tiders historia*). Procentdelen stämde överens med sidantalet förutom på *Epok* och *Alla tiders historia* som byter plats när det kom till procent detta beror på att den ena boken var tunnare än den andra sidmässigt. Procentfördelning såg ut så här *Epos* ca 5,6%, *Epok* ca 3,3%, *Alla tiders historia* ca 3% och *Perspektiv på historien* ca 1,2%. Detta visar hur mycket utrymme av det totala innehållet författarna använde för att presentera den industriella revolutionen. Man kan också se att valet för presentationen skiljer sig en del när det kommer till hur man har valt att använda bilder. Böckerna har här olika mängd bilder och *Epos* använder bilderna för att ge läsaren en jämförelse mellan nu och då.

Böckerna skiljer sig åt på ett par punkter, för det första så skiljer de sig åt i hur de har valt att ställa frågor till respektive kapitel. Det var till och med en av böckerna som inte hade med någon frågeställning alls vilket förvånade mig. Det är också en av böckerna som inte behandlar Sverige överhuvudtaget i sin text. De böcker som skriver om den industriella

revolutionen i Sverige följer inte det som Ingmarie Danielsson Malmros kommer fram till i *Det var en gång ett land... Berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar* att Sverige presenteras på ett glorifierande sätt. Vissa av böckerna väljer att gå mer in på djupet när det gäller vissa delar som *Alla tiders historia* och *Epos* som väljer att skriva mer om svenska uppfinnare än vad de andra två böckerna gör. Att det bara är två av böckerna som tar upp hur det var att leva som kvinna under denna period var också något som förvånade mig, något annat som förvånade mig är att *Epos* inte tar upp något om hur människorna levde under denna period. Men den stora skillnaden som jag hittade under min undersökning är att *Epok* väljer att gå in mer på de politiska förändringarna som inträffade, mer än vad de väljer att fokusera på den tekniska utvecklingen.

Författarna har i sin presentation av den industriella revolutionen valt att hålla den faktabaserad istället för i berättande form. Detta stämmer överens med det som Niklas Ammert kommit fram till i *Det osamtidas samtidighet*. Författarna har i stora drag valt att ge eleverna en bättre förutsättning att utveckla sitt historiemedvetande. Detta gör de med hjälp av frågorna till texten och att de använder sig av mer faktabaserad text. Detta stämmer därför väl överens med det som Ammert säger att historieböckerna är mer faktabaserade än vad de tidigare har varit.

Att böckerna stämde bra överens med läroplanen var inget som förvånade mig eftersom de alla är skrivna för den nya läroplanen LGY 11 det hade varit konstigt om de inte gjorde detta. Det var egentligen bara en bok *Perspektiv på historien* som inte har med Sverige i sin beskrivning om den industriella revolutionen och som därmed inte följer LGY 11 i det kapitel som behandlar den industriella revolutionen.

Jag hittade inte heller att någon av böckerna är den ultimata läroboken själv utan det jag fick fram var att böckerna står för vissa delar och att man skulle behöva kombinera dem för att det skulle bli "den ultimata läroboken". Den bok som var längst ifrån att vara "den ultimata läroboken" var *Alla tiders historia* den innehåller enbart text som behandlar den industriella revolutionen. Avsaknaden av frågor som är kopplade till kapitlet är ytterligare en faktor som gör att denna bok är längst ifrån att vara "den ultimata läroboken" i historia. Att det inte var någon av böckerna som följde den goda läroboken var förvånande men de kanske gör det i det stora hela och det kanske såg ut på detta sätt just i kapitlet om den industriella revolutionen. Men om man kombinerar tre av böckerna så skulle det bli nästan som "den ultimata läroboken". Det kan vara på grund av risken att förlänga varje moment i historieundervisningen som författarna valt att inte ha med alla delar som hade behövts för att böckerna skulle vara "den ultimata läroboken" kopplat till kapitlet om den industriella

revolutionen. Men om böckerna skall vara de ultimata läroböckerna i varje del krävs en hel del förändringar i böckerna.

Förslag på vidare forskning kan vara att undersöka hur de olika böckerna används i skolorna och i studiesyfte bland eleverna, vilken bok ger bäst komplement till den övriga undervisningen som sker i historia. Man kan även forska om hur lärarna väljer att använda läroböckerna i sin undervisning.

5. Referenser

5.1. Källor

- Almgren, H. Bergström, B och Löwgren, A (2011), *Alla tiders historia 1b*. Gleerup. Malmö.
- Elm, S och Thulin, B (2011), *Epok historia 1b*. Intergraf. Malmö.
- Nyström, H. Nyström, I och Nyström, Ö (2011), *Perspektiv på historien 1b*. Gleerup. Malmö.
- Sandberg, R. Karlsson, P-A. Molin, K. och Ohlander, A-S (2012), *Epos 1b*. Liber. Stockholm.

5.2. Referenser

- Ammert, N (2008). *Det osamtidas samtidighet: Historiemedvetande i Svenska historieläroböcker under hundra år*. Media-tryck. Lund
- Aronsson, P (2011), *Historia*. Liber. Malmö
- Aronsson, P (2004), *Historiebruk: Att använda det förflutna*. Studentlitteratur. Lund
- Danielsson Malmros, I (2012). *Det var en gång ett land...: Berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar*. Agerings bokförlag. Århus.
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. Wängnerud, L (2007), *Metodpraktikan*, Norstedts Juridik AB, Vällingby.
- Fangen, K och Sellerberg, A-M (2013) *Många möjliga metoder*. Studentlitteratur. Lund.
- Fridholm, M. Isacson, M och Magnusson, L. (1976). *Industrialismens rötter: Om förutsättningarna för den industriella revolutionen i Sverige*. Bokförlaget Prisma. Lund
- Hermansson Adler, M (2009). *Historieundervisningens byggstenar*. Liber. Stockholm.
- Isacson, M och Morell, M (2002). *Industrialismens tid: Ekonomisk-Historiska perspektiv på svensk industriell omvandling under 200 år*. SNS förlag. Stockholm.
- Stearns, P (1993). *Den industriella revolutionen i världshistorien*. sv. övers. Malmö: Liber-Hermods
- Westin, (2006). *Den industriella revolutionen i läroböckerna: En studie av tre läroböckers behandling av den industriella revolutionen*. Malmö Högskola
- Spinning jenny. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/spinning-jenny>,
- Nationalencyklopedin, hämtad 2014-05-09.
- Ångmaskin. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/ångmaskin>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-05-09.
- LGY 11. <http://www.skolverket.se>, Skolverket, hämtad 2014-05-20.

6. Bilaga

Läroplanen för historia hämtad från skolverkets hemsida.

HISTORIA

Historia är ett både humanistiskt och samhällsvetenskapligt ämne som behandlar individens villkor och samhällets förändringar över tid. Människors möjligheter och val inför framtiden är

beroende av såväl handlingar och händelser i det förflutna som nutida tolkningar av dessa.

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar sitt historiemedvetande genom kunskaper om det förflutna, förmåga att använda historisk metod och förståelse av hur historia används. Eleverna ska därigenom ges möjlighet att utveckla sin förståelse av hur olika tolkningar och perspektiv på det förflutna präglar synen på nutiden och uppfattningar om framtiden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin historiska bildning och förmåga att använda historia som en referensram för att förstå frågor som har betydelse för nuet och framtiden, samt för att analysera historiska förändringsprocesser ur olika perspektiv. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla förståelse av olika tiders levnadsvillkor och förklara människors roller i samhällsförändringar. Undervisningen ska bidra till insikt i att varje tids människor ska förstås utifrån sin tids villkor och värderingar. Eleverna ska också få utveckla förståelse av nutiden samt förmåga att orientera sig inför framtiden. Historia används för att både påverka samhällsförändringar och skapa olika identiteter.

Undervisningen

ska därför ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av och värdera hur olika människor och grupper i tid och rum har använt historia, samt möjlighet att reflektera över kulturarvets betydelse för identitets- och verklighetsuppfattning.

I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att arbeta med historiska begrepp, frågeställningar,

förklaringar och olika samband i tid och rum för att utveckla förståelse av historiska samhällsförändringar. Att arbeta med historisk metod ska ingå i undervisningen. Det innebär att eleverna ska ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor samt använda olika teorier, perspektiv och verktyg som förklarar och åskådliggör historiska förändringsprocesser. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att presentera

resultatet av sitt arbete med hjälp av varierande uttrycksformer, såväl muntligt som skriftligt samt med hjälp av modern informationsteknik.

Undervisningen i ämnet historia ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Kunskaper om tidsperioder, förändringsprocesser, händelser och personer utifrån olika tolkningar och perspektiv.
2. Förmåga att använda en historisk referensram för att förstå nutiden och för att ge perspektiv på framtiden.
3. Förmåga att använda olika historiska teorier och begrepp för att formulera, utreda, förklara och dra slutsatser om historiska frågeställningar utifrån olika perspektiv.
4. Förmåga att söka, granska, tolka och värdera källor utifrån källkritiska metoder och presentera resultatet med varierande uttrycksformer.²
5. Förmåga att undersöka, förklara och värdera användningen av historia i olika sammanhang och under olika tidsperioder.

Historia 1b, 100 poäng

Kurskod: HISHIS01b

Kursen historia 1b omfattar punkterna 1–5 under rubriken Ämnets syfte.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Den europeiska *Epokindelningen* utifrån ett kronologiskt perspektiv. Förhistorisk tid, forntiden, antiken, medeltiden, renässansen och upplysningstiden med vissa fördjupningar. Problematisering av historiska tidsindelningars beroende av kulturella och politiska förutsättningar utifrån valda områden till exempel varför tidsbegreppet vikingatid infördes i Sverige under 1800-talets slut eller jämförelser med tidsindelningar i någon utomeuropeisk kultur.
- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, men också kolonialism, diktaturer, folkmord, konflikter och ökat resursutnyttjande. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.
- Olika historiska frågeställningar och förklaringar kring långsiktiga historiska förändringsprocesser som speglar både kontinuitet och förändring, till exempel befolkningsutveckling, statsbildning, jordbrukets utveckling och olika syn på människors

värde, på makt och på könsmönster.

- Historiskt källmaterial som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation. Olika perspektiv utifrån till exempel social bakgrund, etnicitet, generation, kön och sexualitet.
- Kritisk granskning, tolkning och användning av olika slags källmaterial utifrån källkritiska kriterier och metoder.
- Hur individer och grupper använt historia i vardagsliv, samhällsliv och politik. Betydelsen av historia i formandet av identiteter, till exempel olika föreställningar om gemensamma kulturarv, och som medel för påverkan i aktuella konflikter.³¹

³¹ LGY11 www.skolverket.se hämtad 2014-05-20